

Kolektív autorov

Príručka k učebným textom „Vplyv EÚ a NATO na európsku a globálnu bezpečnosť a ich význam pre bezpečnosť SR“.

Súbor doplňujúcich informácií, odporúčaní, vysvetlení k študijným textom a návodov na správne zodpovedanie otázok

METODICKÁ PRÍRUČKA

VPLYV EÚ A NATO

**NA EURÓPSKU A GLOBÁLNU
STABILITU A ICH VÝZNAM
PRE BEZPEČNOSŤ SR**

Vedúci autorského kolektívu

Prof. PhDr. Peter Terem, PhD., Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov, UMB Banská Bystrica

Autori

- Prof. RNDr. Vladimír Baar, CSc., Přírodovědecká fakulta, Ostravská univerzita: kap. 3.3; 3.4
- Mgr. Barbara Baarová, Přírodovědecká fakulta, Ostravská univerzita: kap. 3.3; 3.4
- Doc. PhDr. Peter Čajka, PhD., Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov, UMB Banská Bystrica: kap. 3.5
- Mgr. Anton Fogaš, PhD., Fakulta humanitných a prírodných vied, Prešovská univerzita: kap. 3.4
- Prof. RNDr. Róbert Ištók, CSc., Fakulta humanitných a prírodných vied, Prešovská univerzita: kap. 1.1
- Mgr. Dominika Kosárová, M.A., Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov, UMB Banská Bystrica: kap. 2.3; 2.4; 2.5; 2.6
- Prof. Ing. Igor Kosír, CSc., Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov, UMB Banská Bystrica: kap. 1.2; 1.3
- PhDr. Irina Kozárová, PhD., Filozofická fakulta, Prešovská univerzita: kap. 3.2
- Mgr. Marek Lenč, PhD., Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov, UMB Banská Bystrica: kap. 1.4; 1.7; 1.8
- Mgr. Ivana Slobodníková, Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov, UMB Banská Bystrica: kap. 1.4; 2.2; 3.4
- Prof. PhDr. Peter Terem, PhD., Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov, UMB Banská Bystrica: kap. 1.5; 2.1; 3.1; 3.7
- Mgr. Martina Šinkovičová, PhD., GLOBSEC Academy Centre, Banská Bystrica: kap. 3.6
- Doc. PhDr. Dalibor Vlček, PhD., Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov, UMB Banská Bystrica: kap. 1.6
- Doc. Mgr. Jaroslav Ušiak, PhD., Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov, UMB Banská Bystrica: kap. 2.3; 2.4; 2.5; 2.6

Technické spracovanie: Mgr. art. Zuzana Ceglédová

Metodická príručka je aktivitou zameranou na udržateľnosť projektu pod názvom : Online séria odborných študijných materiálov: Vplyv EÚ a NATO na európsku a globálnu stabilitu a ich význam pre bezpečnosť Slovenskej republiky“, na základe zmluvy č. MVZP/2016/26 o poskytnutí dotácie v oblasti medzinárodných vzťahov a zahraničnej politiky Slovenskej republiky v pôsobnosti Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky.

© Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov 2017

Vydavateľ: Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici BELIANUM

ISBN 978-80-557-1256-7

OBSAH

- 1** **Úvod**
str. 4
  - 2** **Ciele**
str. 4
  - 3** **Charakteristika učebných textov**
str. 5
  - 4** **Kompetencie**
str. 5
  - 5** **Odporúčania k práci s jednotlivými kapitolami**
str. 7
  - 5.1** **Kapitola 1**
str. 8
  - 5.2** **Kapitola 2**
str. 14
  - 5.3** **Kapitola 3**
str. 22
  - 6** **Záver**
str. 32
-

ÚVOD

Metodická príručka je aktivitou zameranou na udržateľnosť projektu pod názvom: „Online séria odborných študijných materiálov: Vplyv EÚ a NATO na európsku a globálnu stabilitu a ich význam pre bezpečnosť Slovenskej republiky“, na základe zmluvy č. MVZP/2016/26 o poskytnutí dotácie v oblasti medzinárodných vzťahov a zahraničnej politiky Slovenskej republiky v pôsobnosti Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky.

V záujme efektívneho využitia učebných textov sme vypracovali metodické usmernenia pre vyučujúcich, využiteľné aj pri samostatnej práci študentov. Materiál predstavuje príspevok k vyplneniu nedostatočného odborného pokrytia dynamického vývoja medzinárodného prostredia v aktuálnej ponuke pre vysokoškolských pedagógov, ako aj študentov vysokých škôl. Napriek zásadným

odlišnostiam v charaktere vysokoškolského a stredoškolského štúdia je parciálne využiteľný aj pre pedagógov na stredných a základných školách a pre študentov vyšších ročníkov stredných škôl.

Metodická príručka pozostáva zo zoznamu s cieľmi odborných študijných textov a metodickej príručky, ďalej z charakteristiky textov, z priblíženia komplexu kompetencií, ktoré má predložená učebnica napomôcť rozvíjať a samotných odporúčaní k práci s jednotlivými kapitolami, vrátane návodu na vypracovanie otázok a úloh.

Súčasťou autorského kolektívu sú vysokoškolskí pedagógovia pôsobiaci na Fakulte politických vied a medzinárodných vzťahov UMB, GLOBSEC Academy Centre Banská Bystrica, Fakulte humanitných a prírodných vied a Filozofickej fakulte Prešovskej univerzity, Prírodovedeckej fakulte Ostravskej univerzity.

CIELE

Cieľom projektu pod názvom „Online séria odborných študijných materiálov: Vplyv EÚ a NATO na európsku a globálnu stabilitu a ich význam pre bezpečnosť Slovenskej republiky“, na základe zmluvy č. MVZP/2016/26 o poskytnutí dotácie v oblasti medzinárodných vzťahov a zahraničnej politiky Slovenskej republiky v pôsobnosti Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky bolo pripraviť učebné texty, ktoré identifikujú kľúčové oblasti diskurzu vývoja medzinárodných vzťahov, globálnej a európskej bezpečnosti, dôležitých pre smerovanie zahraničnej politiky SR. Úsilie o zlepšenie dostupnosti aktuálnych tém európskej a globálnej bezpečnosti relevantné pre SR ako člena NATO a EÚ je prirodzenou reakciou na ich absenciu vo vzdelávacom procese. Ich význam spočíva v sprostredkovaní poznatkov nevyhnutných pre porozumenie úlohy a vplyvu spoločenstva demokratických štátov na stabilitu vo svete a pre

podporu aktívneho a zodpovedného pôsobenia SR v EÚ a v NATO.

Primárnou cieľovou skupinou odborných študijných textov sú študenti vysokých škôl študujúci študijné programy v oblasti humanitných a spoločenských vied (medzinárodné vzťahy, politológia, európske štúdie, bezpečnostné štúdie, verejná politika a verejná správa, učiteľské smery : história, náuka o spoločnosti, geografia, cudzie jazyky), sekundárnou cieľovou skupinou sú učitelia dejepisu, náuky o spoločnosti, občianskej náuky a geografie na základných a stredných školách, vysokoškolskí učitelia zameraní na prípravu a tvorbu učebných materiálov pre základné a stredné školy, študenti vyšších ročníkov stredných škôl.

Cieľom predkladanej metodickej príručky je poskytnúť súbor doplňujúcich informácií, odporúčaní, vysvetlení k študijným textom a návodov na správne zodpovedanie otázok a úloh. Veríme, že bude užitočnou pomôckou na zvládnutie mnohých komplexných tém.

CHARAKTERISTIKA UČEBNÝCH TEXTOV

Odborné študijné texty identifikujú významné oblasti vývoja európskej a globálnej bezpečnosti, dôležitých pre smerovanie zahraničnej politiky a bezpečnostnej politiky SR. Zvýšenie informovanosti študentov vysokých škôl, vyšších ročníkov stredných škôl, ako aj pedagógov na všetkých troch stupňoch vzdelávacieho procesu o zmysle a pôsobení SR v európskych a transatlantických štruktúrach je nevyhnutnou súčasťou opatrení na zvyšovanie odolnosti spoločnosti voči rastu radikalizmu, extrémizmu, šíreniu prejavov nenávisť, šírenie strachu, nedôvery k demokratickým inštitúciám, inflácií falošných a zavádzajúcich informácií, spochybňovaniu civilizačného ukotvenia SR vo svete,

voči ponuke „alternatívnych riešení“ smerujúcich k spochybňovaniu liberálnej demokracie. Obsah učebných textov má viesť k poznaniu, že členstvo SR v EÚ a NATO je vyústením prirodzených záujmov občanov SR o život v prostredí, ktoré im zabezpečí individuálnu slobodu, demokratické pomery, ekonomickú prosperitu a rešpekt k právu. Zdôrazňovanie naratívu víťazstva mieru a liberálnych hodnôt vedie k negovaniu možnosti, že európska integrácia bude vnímaná ako politický projekt, ktorý môže byť redefinovaný každou novou generáciou, ktorá by mohla ignorovať dedičstvo z minulosti. Podobne, transatlantické spoločenstvo má stále najväčší potenciál pre mnohostranne výhodnú spoluprácu liberálno-demokratických krajín.

KOMPETENCIE

Metodická príručka má ambíciu parciálne prispieť k rozvoju komplexu kompetencií – schopností, spôsobilostí klásť si v aktívnej činnosti rôznorodé otázky, prostredníctvom ktorých študenti riešia úlohy a problémy. Zdôrazňujeme význam rozvoja kultivovaného dialógu a otvorenej diskusie ako základného princípu fungovania v demokratickej spoločnosti. Študenti by mali byť vedení klásť otázky na osvojovanie významov, ktoré súvisia s historickým časom, priestorom, faktami, aplikovať ich v pracovných postupoch pri analýze prameňov, vyhľadávaní relevantných informácií, využívaní informácií a verifikovaní ich hodnoty, štrukturovaní výsledkov, výstupov a potvrdení vybraného postupu.

Autori jednotlivých kapitol sa snažili nie len o vypracovanie objektívneho a informačne bohatého materiálu, ale aj o poskytnutie podnetov a inšpirácií pre samostatnú prácu študentov, rozvoj kritického myslenia a kreativity. Značné úsilie je venované prepojeniu vedomostí s myslením a kognitívnymi

funkciami. Sledujúc rozvoj všetkých dimenzií kognitívnych procesov: rozvoj pamäti, pochopenia/porozumenia, aplikačných schopností, analytických schopností, hodnotiaceho myslenia a tvorivosti, sa autorský kolektív snaží zrozumiteľným spôsobom priblížiť zložitú a komplexnú svetu, v ktorom žijeme. Jednotlivé témy sú pripravené v terminologicky prijateľnej forme pre študentov cieľových skupín, súčasťou textov sú otázky na samostatnú alebo skupinovú prácu, linky na dôveryhodné zdroje informácií, štatistické údaje, tabuľky, grafy, diagramy, mapy a pod.

Otázky a úlohy pre študentov smerujú k vytvoreniu hodnotového konsenzu, rozvoju schopností diskutovať o politických a ideologických základoch konštrukcie európskej integrácie, vzťahov v transatlantickom spoločenstve, budovať argumentačnú bázu a zároveň redukovať riziko politických kontraverzií.

Odborné študijné texty vychádzajú z demokratických a humanistických hodnôt

---

spoločnosti, ktoré rámujú Štátny vzdelávací program (ďalej ŠVP) a sú v súlade s cieľmi inovovaného ŠVP pre gymnáziá, konkrétne vzdelávacia oblasť Človek a spoločnosť (dejepis, geografia a občianska náuka). Tie vymedzujú vzdelávacie štandardy poskytovaného vzdelávania v cieľovej, výkonovej a obsahovej rovine.

Obsah a forma študijných odborných textov vychádza zo zámeru podporiť získanie kompetencií, ktoré študentom vytvoria podmienky na aktívny prístup k skúmaniu tém súvisiacich s členstvom SR v EÚ a v NATO. Získané spôsobilosti umožnia študentom vyhľadávať, klásť otázky týkajúce sa jednotlivých medzinárodnopolitických javov a procesov.

Študenti sa naučia pochopiť a pracovať s historickým časom, tzn. zaraďovať medzinárodnopolitické udalosti, javy, procesy a osobnosti chronologicky a synchrónne, využívať významné udalosti ako prostriedok orientácie v nedávnej minulosti, naučia sa rozlišovať národný, európsky a globálny priestor. Študenti by mali vedieť pracovať s medzinárodnopolitickými faktami, udalosťami, javmi a procesmi a ich hodnotiacim posudzovaním, byť schopní vymedziť jednotlivú udalosť, jav, proces, osobnosť, ako aj popísať jednotlivé udalosti, javy, procesy, osobnosti na základe určujúcich znakov, vedieť rekonštruovať konanie a postoje ľudí a vysvetliť ich. Mali by vedieť identifikovať príčiny jednotlivých medzinárodnopolitických udalostí, javov, procesov a vymedziť ich dôsledky, rozpoznať charakteristické znaky jednotlivých situácií, rozpoznať základné faktory, ktoré ovplyvňovali medzinárodnopolitický vývoj - aplikovať ich v nových situáciách, v postojoch a pracovných postupoch pri ich bližšom skúmaní v jednotlivých informačných zdrojoch. Pri zadávaní samostatnej práce a jednotlivých úloh by študenti

mali získať informácie o vyhľadávaní relevantných informácií z dôveryhodných zdrojov, využívať tieto informácie a verifikovať ich hodnoty. Mali by získať zručnosti v selekcii informácií, v organizácii informácií, v komparácii informácií, v diferenciacii informácií, v zaraďovaní informácií a najmä v kritickom zhodnotení rôznych zdrojov informácií. Je potrebné vyžadovať štruktúrovanie výsledkov, výstupov a potvrdení vybraného postupu, klásť dôraz na rozpoznanie podstatných výsledkov od menej podstatných a nepodstatných, ako aj integrovaní výsledkov do stanovených rámcov (napr. časových). Nezabúdajme na vyhodnocovanie správnosti postupov.

Študenti by mali získať schopnosť orientovať sa v sociálnej realite. Oboznamovať sa s činnosťou dôležitých európskych a transatlantických štruktúr, rozvíjať občianske a právne vedomie, zmysel pre občiansku zodpovednosť a účasť na živote demokratickej spoločnosti.

Na seminároch sa môžu aplikovať postupy a metódy, ktoré kladú dôraz na aktívny prístup študentov v procese hľadania, objavovania a vytvárania poznatkov. Je potrebné vytvoriť priestor na uplatnenie vlastnej činnosti študenta, ktorá môže byť individuálna alebo kooperatívna v širšom tíme. Obsah jednotlivých kapitol umožňuje prácu v malých skupinách, aj v rámci celej seminárnej skupiny. Preferujúca je pozícia vyučujúceho ako facilitátora, usmerňovateľa.

Odborné študijné texty a metodická príručka by mali podporiť implementáciu informačno-komunikačných technológií v oblasti spoločenskovedných predmetov. Široké možnosti IKT a ich využívanie prispeje k dosahovaniu vyššej kvalitatívnej úrovne procesu učenia, eliminuje nadmerné memorovanie, zintenzívňuje vzájomnú interakciu medzi pedagógom a študentmi.

ODPORÚČANIA K PRÁCI S JEDNOTLIVÝMI KAPITOLAMI

EURÓPSKA ÚNIA A SLOVENSKO

1

1.1 SÚČASNÁ PRIESTOROVO-POLITICKÁ ŠTRUKTÚRA EURÓPY

- Kapitola predstavuje študentom súčasnú politickú mapu Európy. Jej obsah im má poskytnúť základné informácie o priestorovo-politickej štruktúre európskeho kontinentu, ktorá je z hľadiska foriem geopolitických jednotiek pomerne zložitá. Jej pochopenie si, samozrejme, vyžaduje znalosti historického vývoja Európy. Obsah kapitoly potvrdzuje, že nielen Európa ako celok, ale aj súčasná Európska únia predstavuje pomerne zložitú sústavu členských krajín, ktoré sa odlišujú z rôznych hľadísk:
  - z hľadiska chápania postavenia hlavy štátu v jeho politickej štruktúre a v rozdelení kompetencií najvyšších štátnych orgánov;
  - z hľadiska ponímania znakov spätých s formou vlády a kompetenciami jej zložiek;
  - z hľadiska rozdelenia kompetencií medzi centrom štátu a jeho časťami.
- Popri tom je však potrebné európsku priestorovo-politickú štruktúru vnímať aj v súvislosti s existenciou závislých území, ktoré však majú iný charakter ako takéto celky mimo Európy.

1.2 EURÓPSKY INTEGRAČNÝ PROCES OD SKONČENIA STUDENEJ VOJNY PO SÚČASNOSŤ

- Študentom je potrebné priblížiť v úvode tri hlavné prúdy smerovania európskej integrácie (východiská, ciele):
    - a) primárny prúd: ESUO, EURATOM, EHS, ES, EÚ
    - b) sekundárny: EFTA
    - c) terciárny: RVHP
  - Vysvetliť zásadnú zmenu pre vývoj európskej integrácie po skončení studenej vojny (situácia v strednej Európe, rozšírenie EÚ o tri štáty - Rakúsko, Švédsko a Fínsko v roku 1995, úspechy v budovaní hospodárskej a menovej únie).
  - Diskutovať o význame zvyšovania konkurencieschopnosti EÚ (Lisabonská stratégia rastu a zamestnanosti, Lisabon II, Európa 2020).
  - Hľadať príčiny problémov EÚ, konkrétne problémy eurozóny, utečeneckú krízu, brexit. Poukázať na politický rozmer ekonomických problémov a naopak, ekonomické dôsledky politického vývoja.
  - Prediskutovať historicky prvé predsedníctvo SR v Rade EÚ (úlohy, priority, podujatia, prezentáciu SR, Bratislavský summit a diskusiu o budúcnosti EÚ).
-

1.3 SÚČASNÁ INŠTITUCIONÁLNA ŠTRUKTÚRA EÚ

- Odporúčame zistiť formou krátkych otázok (napr.: „Čo viete o Európskom parlamente?“) úroveň vedomostí o fungovaní EÚ.
Užitočná stránka: https://www.mzv.sk/europske_zalezitosti/institucie_eu
  - Sprostredkovať študentom stránky jednotlivých európskych inštitúcií a naučiť ich orientovať sa na týchto stránkach a pracovať s nimi.
  - **Európsky parlament:** študenti môžu vyhľadať program rokovania EP v daný deň, predstaviť zasadací poriadok, kalendár podujatí a pod.
<http://www.europarl.europa.eu/portal/sk>
<http://www.europskyparlament.sk/>
  - Podobne navrhujeme postupovať na stránkach:
Európska rada:
<http://www.consilium.europa.eu/sk/european-council/>
https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-council_sk
Európska komisia:
https://ec.europa.eu/commission/index_sk
http://www.europskaunia.sk/europska_komisija
https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-commission_sk
Rada EÚ:
<http://www.consilium.europa.eu/sk/council-eu/>
https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/council-eu_sk
http://www.europskaunia.sk/rada_europskej_unie0
Súdny dvor EÚ:
https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/court-justice_sk
<https://www.justice.gov.sk/Stranky/Ministerstvo/Zastupovanie-SR/Zastupca-SR-pred-sudmi-EU/Zakladne-informacie-pre-obcanov.aspx>
http://www.europskaunia.sk/sudny_dvor_es
Európska centrálna banka:
<https://www.ecb.europa.eu/ecb/html/index.sk.html>
https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-central-bank_sk
http://www.europskaunia.sk/europska_centralna_bank
Európsky dvor auditorov:
<http://www.eca.europa.eu/sk/Pages/ecadefault.aspx>
https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-court-auditors_sk
http://www.europskaunia.sk/europsky_dvor_auditorov
K diskusii o predsedníctve SR v Rade EÚ:
<http://www.eu2016.sk/sk/o-predsednictve/co-je-predsednictvo>
<https://www.mzv.sk/europske-zalezitosti>
-

1.4 SPOLOČNÁ ZAHRANIČNÁ A BEZPEČNOSTNÁ POLITIKA EÚ

- Vysvetliť okolnosti vzniku SZBP a jej formovanie. Zdôrazniť podstatu mechanizmov prijímania rozhodnutí. Priblížiť význam posilňovania pozícií EÚ vo svete prostredníctvom SZBP EÚ. Poukázať na otázky, akými sú regionálne konflikty v susedstve EÚ, terorizmus, dodávky energetických surovín, globálne otepľovanie, ktorých riešenie vyžaduje koordináciu členských štátov EÚ.
- SZBP prezentovať ako nástroj na dosiahnutie jednotného stanoviska v dôležitých otázkach medzinárodného diania v záujme rozvoja mierových a priateľských vzťahov s tretími štátmi.

Odporúčané linky:

http://www.europskaunia.sk/spolocna_zahranicna_bezpecnostna

https://www.mzv.sk/europske_zalezitosti/europske_politiky-spolocna_zahranicna_a_bezpecnostna_politika

- Rozviesť diskusiu, čo je bezpečnosť EÚ?
- Vysvetliť základný rámec spoločnej bezpečnostnej a obrannej politiky. Dohodu Berlin plus je vhodné použiť ako príklad spolupráce EÚ s NATO, využívanie infraštruktúry NATO.

Odporúčané linky:

http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/sk/displayFtu.html?ftuId=FTU_6.1.2.html

https://www.mzv.sk/zahranicna_politika/bezpecnostna_politika-rt_slovensko_a_spolocna_bezpecnost-na_a_obranna_politika_eu

<http://www.eu2016.sk/sk/o-predsednictve/co-je-predsednictvo>

<https://www.mzv.sk/europske-zalezitosti>

<http://www.eu2016.sk/sk>

http://tv.teraz.sk/live/170311-500-106_live_20170316_mzv-2x5ez04j/11271/

1.5 EÚ A DEMOKRACIA

- Obsah kapitoly podnecuje ku kultivácii vedomia príslušnosti k demokratickým hodnotám európskej civilizácie, zdôrazňovanie súvislostí.
- Cieľom kapitoly je vysvetliť, že členstvo SR v EÚ a NATO je vyústením prirodzených záujmov občanov SR o život v prostredí, ktoré im zabezpečí individuálnu slobodu, demokratické pomery, ekonomickú prosperitu a rešpekt k právu.
- Nie je postačujúce venovať pozornosť výhradne geopolitickým aspektom, ale v zmysle moderných prístupov posilňovať občiansku dimenziu kreovania poznatkov nevyhnutných k zvládaniu globálnych a regionálnych výziev.
- Viac informácií možno nájsť na webovej stránke európskeho ombudsmana, kde je zdokumentovaná aj Európska sieť ombudsmanov: <http://www.ombudsman.europa.eu/home.faces>

-
- V súčasnosti prebiehajú rôzne iniciatívy občanov. Aktuálny prehľad nájdete vo všetkých úradných jazykoch na webovej stránke: <http://ec.europa.eu/citizens-initiative/public/welcome?lg=sk>
  - Úlohy pre študentov môžeme využiť na to, aby mladí ľudia sami rozvinuli a rozpracovali predstavy, čo by radi upravili a čo považujú za dôležité. Na druhej strane je takýmto spôsobom možné získať informácie o právomociach EÚ. Bližšie informácie o Európskom parlamente: <http://www.europskyparlament.sk/>
  - Viete o možnostiach návštevy EP?
Bližšie: http://www.europskyparlament.sk/sk/informacie_o_eu/obcan_ep.html

POMÔCKA K OTÁZKAM A ÚLOHÁM

- V odpovediach sa zameriavať na význam EÚ ako priestoru, v ktorom platia pravidlá, kde vládne zákon a nie hrubá sila. Zdôrazniť význam ľudských práv pre dôstojný život. Riziká pre politický režim liberálnej demokracie sa ukrývajú aj v podobe posilňovania policajných funkcií štátu pod vplyvom rastu teroristických aktivít, organizovaného zločinu, rastu xenofóbnych tendencií, rastu náboženskej a kultúrnej intolerancie, radikalizmu a extrémizmu, teda nie len samotná existencia týchto javov predstavuje hrozbu pre demokraciu, ale aj nedemokratický a represívny spôsob ich riešenia môže obmedzovať slobodu a ľudské práva. Liberálnu demokraciu môže tak ohrozovať aj snaha bojovať proti radikalizmu, extrémizmu, terorizmu a pod. spôsobmi a prostriedkami, ktoré zásadne obmedzujú slobodu a ľudské práva alebo sa dokonca môžu vlády krajín usilovať zneužiť uvedené témy ako zámienku na oklieštenie slobody a ľudských práv.

1.6 VZNIK SR A SMEROVANIE K ČLENSTVU V EURÓPSKEJ ÚNII

- V rámci kapitoly odporúčame zoznamovať študentov s historickými, geografickými a spoločenskými procesmi a javmi súvisiacimi so začlenením SR do štruktúr EÚ.
- Z národnej perspektívy odporúčame analyzovať rozvoj socioekonomických štruktúr, demografiu, lokálne špecifiká, politickú organizáciu, transformáciu, rozvoj demokracie, sociálne zmeny.
- Vychádzajúc zo stanovených úloh a následným štúdiom odbornej literatúry a primárnych informačných zdrojov (správ, dokumentov, programových vyhlásení vlády atď.) by mal študent preukázať komplexné znalosti študovanej problematiky kvalifikovanou odpoveďou analyzujúcu najmä príčinné súvislosti, ich priebeh a následné východiská.

Pomôckou je stránka: *Chronológia vstupu SR do EÚ*:

<http://www.euroinfo.gov.sk/chronologia-vstupu-sr-do-eu/>

1.7 ZAHRANIČNÁ POLITIKA SR

- Odporúčame pracovať s materiálmi dostupnými na stránke MZVaEZ SR:
https://www.mzv.sk/zahranicna_politika/dokumenty_k_zahranicnej_politike
- Zahranično-politické priority sú definované v dokumente „Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky“.
- Podrobnejšie informácie pre analýzy a diskusie sú dostupné v materiáloch pod názvom: „Zameranie zahraničnej a európskej politiky Slovenskej republiky na rok ...“
- Vyhodnotenie plnenia úloh obsahujú dokumenty pod názvom „Správa o plnení úloh zahraničnej a európskej politiky v roku ...“

1.8 PREDSEDNÍCTVO SLOVENSKEJ REPUBLIKY V RADE EURÓPSKEJ ÚNIE

- Prediskutovať historicky prvé predsedníctvo SR v Rade EÚ (úlohy, priority, podujatia, prezentáciu SR, Bratislavský summit a diskusiu o budúcnosti EÚ).

K diskusii o predsedníctve SR v Rade EÚ:

<http://www.eu2016.sk/sk/o-predsednictve/co-je-predsednictvo>

<https://www.mzv.sk/europske-zalezitosti>

NATO A SLOVENSKO

2.1 TRANSATLANTICKÉ PARTNERSTVO

- Faktory, ktoré ovplyvňovali formovanie transatlantického partnerstva sú : sovietska hrozba, transatlantické bezpečnostné záväzky, ekonomická integrácia Európy (západnej), občianska spoločnosť, trhová ekonomika, demokratické ústavy a pod.
- Základnými piliermi transatlantického partnerstva sú Marshallov plán, NATO, záruky bezpečnosti zo strany USA (prítomnosť amerických vojsk v Európe, americký jadrový dáždnik nad Európou).
- Diskutujte so študentmi o pilieroch transatlantického partnerstva pre 21. storočie: väčšia ekonomická integrácia, silný ekonomický rast a strategické partnerstvo EÚ a USA na všetkých úrovniach.
- Diskusia o jadre koncepcie transatlantickej bezpečnosti by mala byť zameraná na bezpečnosť Európy vďaka NATO a prítomnosti amerických vojsk v európskych krajinách, ktorá vytvorila podmienky pre cestu zmierenia a rekonštrukcie a úspešný mierový proces európskej integrácie.
- Študenti môžu spracovať monitoring správ o prístupoch NATO k zvýšeniu bezpečnosti južnej hranice Európy a zníženiu nelegálnej migrácie v Stredozemnom mori.
- V širšom kontexte je možné prediskutovať otázku plnenia záväzkov jednotlivých členských krajín (2% HDP na výdavky na obranu), osobitne prístupy SR, ktorá si stanovila dosiahnuť do roku 2020 1,6 % HDP na obranu a dôsledky ich neplnenia na podstatu partnerského vzťahu.

2.2 ÚČEL ALIANCIE V 21. STOROČÍ

- Periodizácia vývoja NATO pomáha lepšie pochopiť vývoj organizácie v meniacom sa medzinárodnom prostredí. Priblížiť študentom svet v období studenej vojny, obdobie poslednej dekády 20. storočia a prelomu do nového storočia, prvých 15 rokov 21. storočia a súčasné obdobie (summit NATO vo Varšave, nástup novej administratívy v USA) s vyhliadkami na najbližšie roky.
- Všetky otázky sú zamerané na porozumenie bezpečnostnej situácie v konkrétnom období. Je potrebné sa zamerať na to, ako bezpečnostná situácia ovplyvňovala formovanie a vývoj tejto organizácie. Môže sa viesť diskusia, aký vplyv má rozvoj informačných technológií na zmenu bezpečnostného prostredia.

2.3 INTEGRÁCIA SR DO NATO

- Kapitola sa zaoberá historickým vývojom bezpečnostnej politiky SR od pádu komunistického režimu až po vstup do NATO. Študent by si mal uvedomiť, že členstvo SR v NATO nebolo samozrejmosťou a to tak zo strany samotnej organizácie, ako aj zo strany SR. Cieľom kapitoly je ozrejmiť študentom historický a geopolitický kontext, ktorý významne ovplyvňuje formovanie bezpečnostnej politiky štátu a jej smerovanie.

POMÔCKA K OTÁZKAM A ÚLOHÁM

Vyskúšajte sa (str. 89-90):

- Prostredníctvom kvízu majú študenti zistiť, či sa orientujú v základných pojmoch a súvislostiach týkajúcich sa NATO. Všetky uvedené otázky sú následne zodpovedané v kapitolách 2.3 ako aj 2.4.
Odpovede: 1C, 2B, 3A, 4A, 5C, 6D

Priradte dátumy k udalostiam (str. 92):

- Úloha má podnietiť študentov k premýšľaniu v historických súvislostiach. Študent by mal byť schopný identifikovať, kedy došlo k jednotlivým udalostiam aj na základe ich vedomostí o tom, čo sa odohralo skôr a čo neskôr. So študentmi je možné viesť následne diskusiu o tom, akú úlohu zohrali uvedené medzníky pri vývoji bezpečnostného prostredia SR. Všetky sú následne charakterizované v texte.
Odpovede: A8, B5, C3, D11, E9, F4, G12, H10, I6, J13, K7, L1, M2

Parlamentné voľby (str. 96):

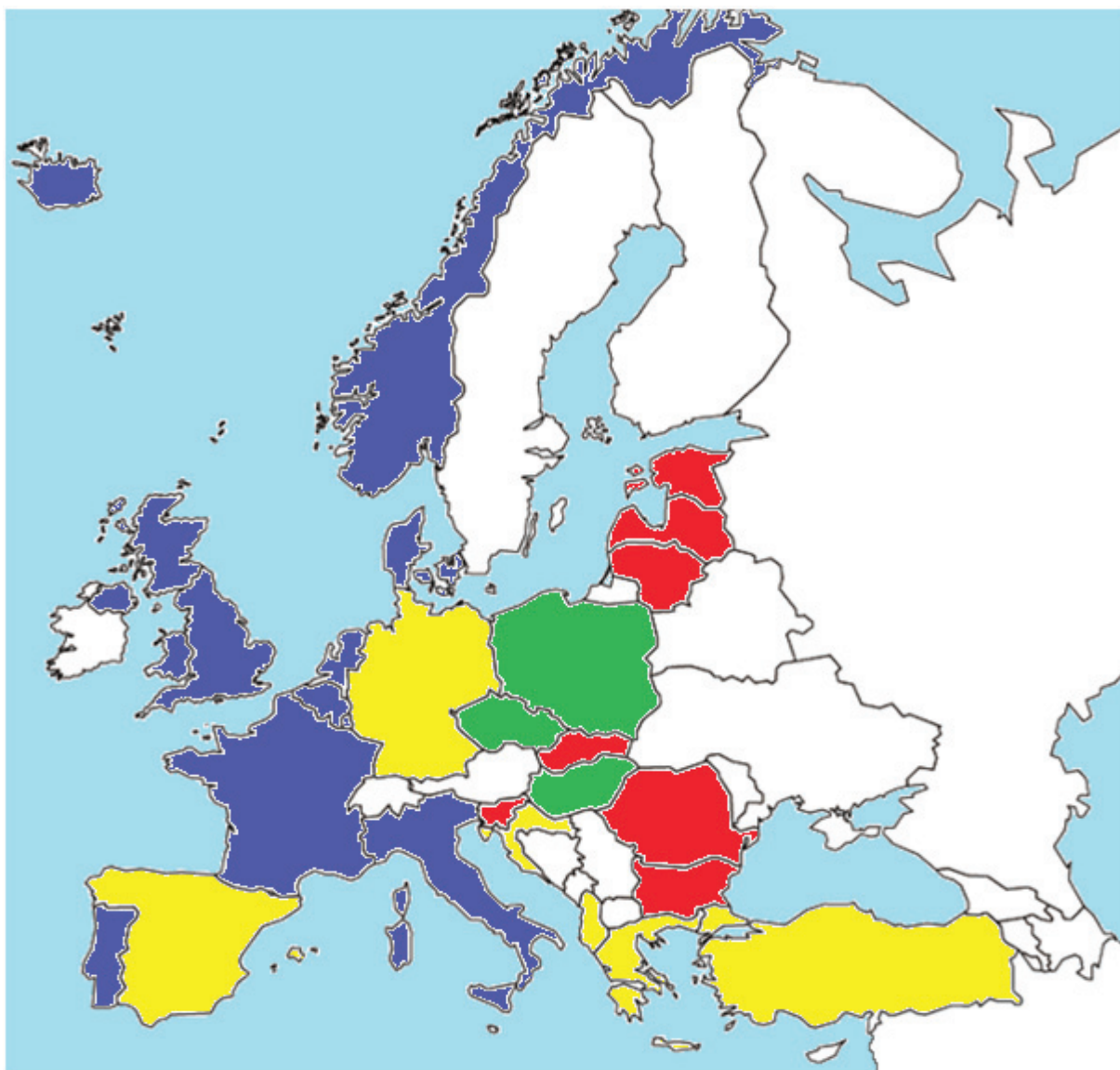
- Študenti v danej úlohe preukážu schopnosť analyzovať dáta z grafu a aplikovať ich, pričom je potrebné zdôrazniť nasledovné skutočnosti: Koľko percent je potrebných, aby vznikla vládna koalícia? Aké preferencie majú jednotlivé strany a aký bol v danom období medzi nimi vzťah? Úloha má viesť k tomu, aby si študenti uvedomili, že smerovanie bezpečnostnej politiky SR sa zmenilo po voľbách v roku 1998 a teda, aký vplyv na bezpečnostnú politiku štátu a jej priority má to, kto sa nachádza pri moci.
Odpoveď: Vládu vytvorili strany: Slovenská demokratická koalícia, Strana demokratickej ľavice, Strana maďarskej koalície, Strana občianskeho porozumenia – všetky štyri strany sa zhodli na potrebe začleniť SR do NATO aj EÚ.

Výroky (str. 97):

- Cieľom úlohy je podnietiť študentov k prepájaniu poznatkov a premýšľaniu v historických súvislostiach. Študenti by mali byť schopní identifikovať autora výrokov na základe informácie o tom, akú funkciu jednotlivé osobnosti zastávali v čase, kedy výrok povedali. Študenti si prostredníctvom úlohy majú uvedomiť, aký postoj zastávali konkrétne osobnosti / strana / štát v otázke smerovania SR v danom historickom období.
Odpoveď: A-2-VI, B-1-III, C-5-IV, D-6-V, E-4-II, F-3-I

Rozširovanie NATO (str. 101):

- Študenti si majú prostredníctvom úlohy uvedomiť geopolitické súvislosti týkajúce sa rozširovania NATO. Po tom, ako študenti zodpovedia na otázky v úlohe odporúčame diskutovať s nimi napríklad ohľadom toho, čo majú spoločné štáty, ktoré vstupovali do NATO naraz a prečo pristúpili práve v danom období?
Odpoveď:
  1. 12; v Európe: Belgicko, Dánsko, Francúzsko, Holandsko, Island, Luxembursko, Nórsko, Portugalsko, Taliansko a Veľká Británia; mimo európske: USA, Kanada
  2. Česko, Poľsko, Maďarsko; 1999
  3. Bulharsko, Estónsko, Litva, Lotyšsko, Rumunsko, Slovinsko; 2004
  4. 1952: Grécko a Turecko; 1955: Spolková republika Nemecko; 1982: Španielsko; 2009: Albánsko a Chorvátsko
  5. Írsko, Švédsko, Fínsko, Bielorusko, Ukrajina, Švajčiarsko, Rakúsko, Bosna a Hercegovina, Srbsko, Čierna Hora, Macedónsko, Moldavsko

OTÁZKY (str. 103)

- Odpovede na stanovené otázky vychádzajú z textu podkapitoly, zároveň k vybraným otázkam nájdete viac informácií na nasledovných odkazoch.
3. Viac informácií o neutralite a SR tu:
<http://antipropaganda.sk/neutralita/> a <http://www.jetotak.sk/editorial/neutralita-a-jej-uskalia>
  4. Viac informácií o programe Partnerstvo za mier tu:
https://www.mzv.sk/zahranicna_politika/slovensko_v_nato-spolupraca_nato_s_partnerskymi_krajinami
  5. Viac o kríze v Kosove a úlohe Slovenska: <http://www.teraz.sk/zahranicie/srbsko-kosovo-bombardovanie/78513-clanok.html> alebo aj tu: <http://www.antipropaganda.sk/myty-o-operaciach-nato/>
  6. V otázke rozširovania NATO je problematický najmä postoj Ruska, ktoré vníma NATO a jeho približovanie sa k ruským hraniciam ako hrozbu. Viac tu: <http://www.teraz.sk/zahranicie/rusky-minister-zahranicnych-veci-nato/107001-clanok.html> a <http://antipropaganda.sk/natorusko/>
-

2.4 BEZPEČNOSTNÁ POLITIKA SR AKO ČLENSKÉHO ŠTÁTU NATO

- Kapitola objasňuje, ako sa zmenila bezpečnostná politika SR po vstupe do NATO so zameraním na bezpečnostné dokumenty, ktoré boli prijaté od vstupu až do súčasnosti. Cieľom kapitoly je objasniť študentom, čo znamená pre SR členstvo v NATO, aké sú prínosy a záväzky členstva, akým spôsobom SR pôsobí pri NATO a v ktorých častiach sveta sa angažuje.

POMÔCKA K OTÁZKAM A ÚLOHÁM

Článok 5 (str. 105):

- Úloha má viesť k zamysleniu sa nad kolektívnou bezpečnosťou.
Viac o článku 5 a jeho bezpečnostných implikáciách nájdete na: <http://www.nato.int/docu/review/2006/issue2/slovak/art1.html>

Odpoveď:

1. Zmluvné strany sa dohodli, že ozbrojený útok proti jednej alebo viacerým z nich v Európe alebo Severnej Amerike sa bude považovať za útok proti všetkým a preto odsúhlasili, že ak nastane taký ozbrojený útok, každá z nich uplatní právo na individuálnu alebo kolektívnu obranu uznané článkom 51 Charty Spojených národov, pomôže zmluvnej strane alebo zmluvným stranám takto napadnutým tým, že bezodkladne podnikne sama a v súlade s ostatnými stranami takú akciu, akú bude považovať za potrebnú vrátane použitia ozbrojenej sily s cieľom obnoviť a udržať bezpečnosť v severoatlantickej oblasti.
2. a) nie, dotknutý štát – Ukrajina – nie je členským štátom NATO
b) nie, v tom čase – 1939 – NATO ešte neexistovalo
c) áno – spĺňa kritériá stanovené v článku 5, aj napriek komplikovanej povahe hrozby v ostatnej dobe členské štáty dospeli k jednotnému názoru, že kybernetický útok je považovaný za obdobný útok ako pozemný, námorný alebo vzdušný

Mýty o NATO (str. 107):

- Úloha obsahuje tvrdenia, ktorými aj v súčasnosti často argumentujú odporcovia členstva SR v NATO, hoci sú založené na nepravdách. Cieľom úlohy je preto poukázať na riziko nekritického prijímania informácií a viesť študentov k tomu, aby našli argumenty, ktorými by uvedené tvrdenia vyvrátili.

Odpoveď:

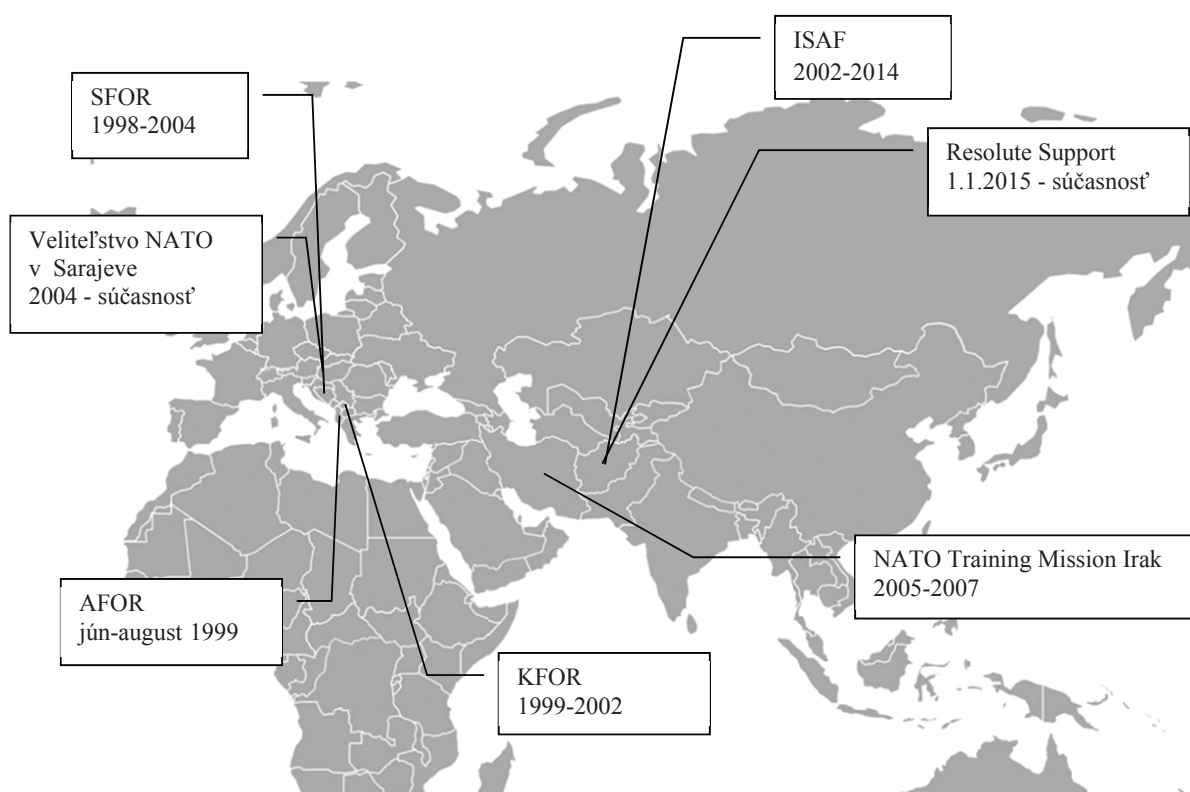
- a) NATO sa vyjadrilo ešte pred rozšírením v roku 2004, že nemá záujem umiestniť na území nových členských štátov jadrové zbrane.
  - b) Aj v prípade uplatnenia článku 5 by boli členské štáty povinné poskytnúť takú pomoc, ktorú uznajú za potrebnú v rámci kolektívnej obrany, čo neznamená nevyhnutne vyslanie vojakov.
  - c) Neutralita by bola ekonomicky nákladnejšia a SR nie je vojensky a technologicky na takej úrovni, aby si obranu zaistila sama.
  - d) Slovensko prenieslo časť výkonu svojej suverenity na NATO, ale naďalej zostáva suverénnym štátom a podieľa sa na rozhodovaní Aliancie, v ktorej sú rozhodnutia prijímané konsenzuálne. To znamená, ak je jeden štát proti, rozhodnutie sa neprijme.
  - e) SR sa zaviazalo udržiavať výdavky na úrovni 2% HDP, ale v realite tento záväzok nedodržuje. V 90. rokoch výdavky prekročovali 2% HDP, pred vstupom boli na úrovni mierne pod 2% a po vstupe prevláda tendencia poklesu výdavkov na obranu.
-

Čo vyplýva z textu (str. 110):

- Úloha má preveriť čitateľskú gramotnosť študentov. Z obsahového hľadiska je jej cieľom zdôrazniť, že na Slovensku má byť vybudovaný styčný integračný tím a nie vojenská základňa, ako je to často interpretované odporcami NATO.

Odpoveď: C

- **Stotožnenie sa s vyjadreniami (str. 111-112):** Názorová diskusia študentov, bez vopred určených správnych odpovedí. Študenti si majú vybrať nie len vyjadrenie, s ktorým sa najviac stotožňujú, ale prostredníctvom argumentov aj vysvetliť a obhájiť svoj názor.
- **Mapa (str. 114):** Úloha vedie študenta k aplikovaniu informácií, ktoré mu boli poskytnuté v predchádzajúcej časti a má overiť jeho geografické poznatky.

OTÁZKY (str. 118)

- Odpovede na stanovené otázky vychádzajú z textu podkapitoly, zároveň k vybraným otázkam nájdete viac informácií na nasledovných odkazoch.

4. Je nutné zdôrazniť záujem SR o stabilitu na Balkáne. Viac o misiách v Bosne a Hercegovine tu: www.rokovanie.sk/File.aspx/Index/Mater-Dokum-32403 alebo o operáciách NATO všeobecne tu: <http://www.antipropaganda.sk/myty-o-operaciach-nato/>

5. Je nevyhnutné poukázať aj na opodstatnenosť NATO, viac informácií nájdete tu: <http://www.antipropaganda.sk/nato/>

6. Viac informácií k alternatívam zaistujúcim obranu SR nájdete tu: <http://www.antipropaganda.sk/neutralita/>

2.5 BEZPEČNOSTNÉ PROSTREDIE SR

- Kapitola približuje študentom v prvom rade samotný pojem bezpečnostné prostredie a následne sa zameriava na analýzu bezpečnostného prostredia SR. Cieľom je poukázať na rôznorodosť vonkajších, ale aj vnútorných faktorov, ktoré ovplyvňujú súčasné bezpečnostné prostredie SR s dôrazom na pokles výdavkov na obranu, energetickú závislosť na Rusku, konflikt na Ukrajine a migračnú krízu.

POMÔCKA K OTÁZKAM A ÚLOHÁM

Geografia SR a bezpečnostné prostredie (str. 119):

- Cieľom úlohy je podnietiť študentov k premýšľaniu v geopolitických súvislostiach.
Odpoveď: Geografická príslušnosť k strednej Európe – geograficky nevymedzené hranice, v minulosti mnohonárodné útvary (etnická heterogenita), počas studenej vojny umiestnenie medzi ZSSR a západnou Európou (potenciálne nárazníkové územie, riziko, že tu bude prebiehať konflikt medzi východom a západom), súčasť sovietskeho bloku (bezpečnostné prostredie ovplyvňované záujmami Moskvy). V súčasnosti sú štyri z piatich susedných štátov SR taktiež členmi NATO alebo EÚ (prispieva to k stabilite bezpečnostného prostredia), pričom SR predstavuje vonkajšiu hranicu oboch organizácií. Nedostatok prírodných zdrojov a strategických surovín vedie k závislosti na Rusku a potenciálneho ohrozenia energetickej bezpečnosti SR. SR ako malý nesebestačný štát kladie dôraz na dobré susedské vzťahy a pôsobenie v rámci medzinárodných organizácií (ekonomická bezpečnosť závisí na spolupráci so susednými štátmi, obranyschopnosť závisí od členstva v organizáciách kolektívnej bezpečnosti)

2.6 BEZPEČNOSTNÉ VÝZVY, RIZIKÁ A OHROZENIA SR

POMÔCKA K OTÁZKAM A ÚLOHÁM

- Kapitola nadväzuje na predchádzajúcu časť venujúcu sa bezpečnostnému prostrediu a zaoberá sa konkrétnymi ohrozeniami, ktoré sú charakteristické pre aktuálne bezpečnostné prostredie SR. Cieľom je bližšie poukázať na vplyv vybraných vonkajších a vnútorných hrozieb na bezpečnosť SR a jej občanov.

Bezpečnostné výzvy, riziká a ohrozenia (str. 123-124):

- Cieľom úlohy je poukázať na to, že bezpečnosť môže byť definovaná aj ako subjektívne pociťovaný stav ohrozenia. Študenti by mali byť schopní nielen identifikovať jednotlivé hrozby a mieru ohrozenia, ale mali by vedieť vysvetliť svoj názor, pričom je potrebné vychádzať zo znalostí aktuálneho bezpečnostného prostredia SR.

-
1. Názorová diskusia študentov, bez vopred určených správnych odpovedí.
  2. Názorová diskusia študentov, bez vopred určených správnych odpovedí.
  3. Vnútorne bezpečnostné prostredie SR ovplyvnila po roku 2005 ekonomická kríza, nárast nezamestnanosti a kriminality. Z hľadiska vonkajšieho bezpečnostného prostredia, ktoré ovplyvňuje aj bezpečnosť SR, zohrali úlohu: oslabovanie štátov na periférii Európy v dôsledku vnútroštátnych konfliktov počas tzv. arabskej jari, nárast nevojenských a asymetrických hrozieb, migrácia smerom do Európy, vypuknutie ozbrojeného konfliktu na Ukrajine, napäté vzťahy Západu s Ruskom.
- Bezpečnostné výzvy chýbajúce v stratégii – kybernetická bezpečnosť, vyčerpatelnosť neobnoviteľných energetických surovín, skepticizmus voči organizáciám kolektívnej bezpečnosti, potenciálna dezintegrácia integračných zoskupení, pravicový extrémizmus, nedodržiavanie medzinárodného práva, ekonomické turbulencie, vzťah západu s Ruskom, postavenie Číny, islamizácia Európy, a pod.

Verejná mienka (str. 130-131):

- Úloha má overiť schopnosť študentov čítať a interpretovať grafy. Jej cieľom je vyvolať diskusiu o tom, čo ovplyvňuje verejnú mienku.
- Odpoveď: V roku 2004 viac ako polovica respondentov podporila vstup SR do NATO zatiaľ čo iba 4% nevedeli na otázku odpovedať. Súvisí to najmä s rozsiahlou informačnou kampaňou, ktorá bola realizovaná pred vstupom SR do NATO. V roku 2009 podiel tých, ktorí zhodnotili členstvo SR v NATO pozitívne mierne narástol oproti roku 2004 a podiel tých, ktorí členstvo v NATO nevedeli zhodnotiť narástol zo 4% až na 28%. Najnovší prieskum verejnej mienky z roku 2016 ukazuje, že menej ako tretina hodnotí členstvo Slovenska v NATO kladne, pričom až 39% respondentov ho nepovažuje za ani dobrú ani zlú vec a takmer 11% nevedelo na otázku odpovedať. Z výsledkov vyplýva, že verejnosť nevyjadruje jednoznačnú podporu v prospech členstva SR v NATO, čo môže súvisieť aj s tým, že ľudia skôr vnímajú problémy súvisiace s ich každodenným životom (sociálne istoty, zdravotníctvo, školstvo) namiesto potreby kolektívnej obrany v rámci NATO. Zároveň sa v spoločnosti objavujú aj názory podporujúce vystúpenie SR z NATO, neutralitu SR a príklon k Rusku. Pri formovaní verejnej mienky zohráva kľúčovú úlohu najmä úroveň verejnej diskusie a informovanosť širšej verejnosti.

OTÁZKY (str. 132):

- Odpovede na stanovené otázky vychádzajú z textu podkapitoly 2.5 a 2.6, zároveň k vybraným otázkam nájdete viac informácií na nasledovných odkazoch.
5. Viac informácií nájdete v dokumente Východiská aktualizácie Bezpečnostnej stratégie Slovenskej republiky a Obrannej stratégie Slovenskej republiky, dokument nájdete tu:
- www.rokovania.sk/File.aspx/Index/Mater-Dokum-202920
6. Názorová diskusia študentov, bez vopred určených správnych odpovedí. Každá dvojica predloží argumenty na základe prečítanej kapitoly 2, ktoré budú spočívať v prezentácii skeptického názoru na NATO, zatiaľ čo úlohou druhého bude vysvetliť mu, aké má členstvo v NATO výhody pre štát, akým je Slovensko.

3

**DYNAMICKÉ
PROCESY EURÓPSKEJ
A GLOBÁLNEJ
BEZPEČNOSTI**

3.1 GLOBÁLNE A REGIONÁLNE MOCNOSTI V 21. STOROČÍ

- Na úvod témy zaoberajúcej sa mocenským potenciálom jednotlivých krajín je potrebné študentom objasniť, čo znamená moc v politickej rovine. Slovo „moc“ slúži k označeniu duševnej a fyzickej schopnosti aktérov politiky dosiahnuť požadovaných účinkov, konať slobodne. Moc je tak schopnosť v prípade potreby prekonať odpor a dosiahnuť kontrolu iných politických aktérov alebo aspoň ovplyvniť ich konanie. K prekonaniu anarchie vzniknutej v dôsledku nepretržitého stretávania mocenských potenciálov jednotlivcov, skupín a rôznych centier vznikla inštitúcia, ktorej potenciál umožňuje získať rozhodujúce postavenie v týchto konfliktoch a dať im podobu, ktorá kolektívite ľudí umožňuje nielen prežiť, ale aj rozvíjať sa – štát. Štát je inštitúciou organizovaného, suverénneho a legalizovaného násillia na určitom obývanom území.
- Študenti by mali rozumieť, aký je rozdiel medzi vnútroštátnym a svetovým politickým systémom. K dispozícii je nasledovné vysvetlenie: Vnútroštátny politický život je určený existenciou jedného rozhodujúceho mocenského centra v politickom systéme – vrcholu štátnej mocenskej pyramídy. Toto cieľavedome určuje povahu rovnováhy vo vnútroštátnom politickom systéme. Vnútroštátny politický systém nie je totožný so štátnym systémom a zahŕňa aj neštátne inštitúcie, ako sú politické strany alebo nátlakové skupiny, štát je však najmocnejšou súčasťou vnútroštátneho systému - môže vyvolať alebo vynútiť požadované správanie jednotlivcov, skupín alebo inštitúcií v politickom systéme na území štátu. Rozdiel medzi vnútroštátnym a svetovým politickým systémom spočíva v tom, že svetovému politickému systému chýba jeden centrálny mocenský orgán, ktorý by bol nadradený jednotlivým komponentom, teda v prvom rade štátom, ale aj neštátnym aktérom.
- Rovnako dôležité je pochopiť pojem mocenská rovnováha: V podmienkach rozptylu moci do viacerých centier je stabilita svetového politického systému dosahovaná živelným vytváraním rovnováhy medzi mocenskými potenciálmi jednotlivých štátov. Takáto rovnováha moci sa nazýva mocenská rovnováha. Rovnováha vo svetovom politickom systéme je dosahovaná v nepretržitom procese vyvažovania meniacich sa mocenských potenciálov jednotlivých štátov.
- Odporúčame formou samostatnej práce vyhľadať a v následnej diskusii rozviesť nasledujúce pojmy: geopolitika, hegemonia, medzinárodný systém, mocenská rovnováha, národný záujem, veľmoc, supervelmoc, regionálna veľmoc, zahraničná politika.

Odporúčania pre časť „Mocnosti po skončení studenej vojny“

- Diskutujte so študentmi o význame amerického líderstva pre demokratický svet a pre obyvateľstvo v krajinách usilujúcich sa o život v demokracii.
- Diskutujte so študentmi o problémoch americkej spoločnosti, príčinách jej rastúcej polarizácie, porovnajte s problémami spoločností v EÚ, Rusku, Číne.
- Diskutujte so študentmi o možnostiach EÚ byť rešpektovaným aktérom na globálnej úrovni.
- Pokúste sa so študentmi identifikovať aktuálne medzinárodnopolitické témy, v ktorých existujú zjavné rozpory v prístupoch Ruska na jednej strane a v prístupoch EÚ na strane druhej.
- V prehľade domácej a svetovej tlače nájdite príklady nasadenia vojenských síl Ruskej federácie v doterajšom priebehu 21. storočia a odôvodnite ich príčiny.
- Pracujte so štatistikami Svetovej zdravotníckej organizácie, a Organizácie spojených národov pri zisťovaní

---

faktov o Rusku (očakávaní dĺžka života, kvalita zdravotníckej starostlivosti- dojčenská úmrtnosť, úmrtnosť matiek pri pôrodoch, alkoholizmus, dostupnosť a kvalita kanalizácie), porovnajte s ostatnými krajinami.

- Porovnajte USA, krajiny EÚ, Rusko, Čínu podľa naplňovania zdravotných cieľov definovaných v cieľoch OSN v septembri 2015. Bližšie pozri: [http://www.thelancet.com/pdfs/journals/lancet/PIIS0140-6736\(16\)31467-2.pdf](http://www.thelancet.com/pdfs/journals/lancet/PIIS0140-6736(16)31467-2.pdf)
- Zadajte študentom spracovať prehľad tém s konfliktným potenciálom v čínsko-amerických vzťahoch od studenej vojny.
- Prediskutujte so študentmi možné smerovanie mocenských záujmov ČLR v 21. storočí.
- Oboznámte sa s čínskymi historickými tradíciami. Aké konzekvencie z nich vyplývajú pre možnosť riešenia sporov vojnou?
- Prediskutujte so študentmi hypotetický obraz sveta, v ktorom by hegemonom bola Čína alebo Rusko. Aký by to malo vplyv na náš spôsob života?
- Pracujte s mapami a diskutujte o význame jednotlivých častí sveta pre USA, Čínu, Rusko a EÚ.
- Návod na samostatnú prácu : Považujete za spravodlivé, aby bol svet rozdelený mocnosťami na sféry vplyvu? Majú národy právo vybrať si, kto budú jeho spojenci a priatelia?

K téme regionálnych mocností odporúčame vychádzať z nasledovnej teórie:

- Regionálne mocnosti môžeme analyzovať podľa teórie D. Nolteho:
  - Pri skúmaní moci štátu v subglobálnom kontexte je nevyhnutné stanoviť, čo bude referenčným regiónom, teda vymedziť jeho hranice. Východiskom je geografické umiestnenie skúmaného štátu, do úvahy však navrhuje brať aj ekonomické a politicko-myšlienkové faktory. Ako indikátory v tomto prípade poslúžia analýza obchodných a investičných tokov, cezhraničný pohyb, členstvo v regionálnych organizáciách, oficiálne dokumenty, prieskumy a výstupy v tlači.
  - Skúmanie moci štátov by nebolo možné bez akceptovania významu jej materiálnych, politických alebo ideologických predpokladov, teda samotných zdrojov moci.
  - Pri ekonomických zdrojoch moci navrhujeme hľadať tradičné makroekonomické ukazovatele, akými sú HDP, HDP/obyv., či investície do vedy a vývoja v pomere k HDP.
  - Pri vojenskej moci nejde len o všeobecne uznávané statické kritériá, akým je relatívna vojenská sila v regióne, ale aj inovatívne dynamické indikátory (participácia na vojenských misiách v regióne či mimo neho, schopnosť projekcie vojenskej sily mimo svojho územia). Tretím zo série základných materiálnych predpokladov je demografia. Ako relevantné ukazovatele môžeme použiť veľkosť populácie, jej produktívnej časti a predpokladaný vývoj v nasledujúcich rokoch.
  - Čo sa týka ideologických a politicko-organizačných zdrojov moci, ich analýzu je potrebné uskutočniť prostredníctvom skúmania príťažlivosti krajiny (výskumy, množstvo zahraničných študentov, rozširovanie kultúry), stability politických inštitúcií a konsenzu v rámci politickej elity.
  - Ďalšou témou je prepojenosť krajiny s regiónom po stránke ekonomickej, politickej a kultúrnej. V prvom prípade sú nápomocné opäť obchodné a finančné štatistiky objasňujúce participáciu na regionálnom obchode a investíciách, bilaterálne obchodné modely a investičné toky. Pokiaľ ide o politické prepojenie navrhujeme sledovať množstvo zastupiteľských úradov a vplyv v regionálnych politických organizáciách. A nakoniec, významným ukazovateľom prepojenosti sú aj kultúrne faktory, ako jazykové kurzy, zahraniční študenti, médiá a vplyv na kultúrne trendy.
  - Za významný atribút regionálnej veľmoci je uznanie tohto štatútu ostatnými štátmi. Indikátormi takéhoto uznania sú uznanie alebo odmietnutie uznania zo strany iných regionálnych mocností,
-

---

ostatných štátov v regióne, ako aj vzťahy so Spojenými štátmi americkými, prípadne Európskou úniou (dokumenty a deklarácie, participácia na fórach zoskupujúcich regionálne mocnosti).

- Vieme tiež zistiť, či daný štát reprezentuje regionálne záujmy na medzinárodných fórach prostredníctvom negociácií v rámci medzinárodných organizácií (dokumenty, tlačové pokrytie), ako aj to, aká agenda sa prerokováva v rámci medzinárodných vzťahov, teda či prípadná regionálna mocnosť pretláča témy, ktoré majú pre jej región osobitný význam.
- Pre porovnanie mocenských potenciálov (ekonomických; vojenských; zdroje mäkkej moci – diplomacia, kultúra, vzdelávanie, veda a výskum, šport; geografických; demografických), využite štatistiky OSN, IMF, World Bank, OECD.

3.2 PRÍČINY VZNIKU OZBROJENÝCH KONFLIKTOV A VOJEN PO ROKU 1990

Metodické usmernenie k úlohe č. 1

- Táto úloha je zameraná na to, aby študent spoznal viaceré inštitúcie, ktoré sa zaoberajú výskumom ozbrojených konfliktov a vojen vo svete, oboznámil sa s ich výstupmi (ročenky, databázy a pod.), ktoré sa môžu stať východiskom pre ďalšie štúdium.
- Skúmaním ozbrojených konfliktov a vojen sa zaoberá mnoho inštitúcií. Pre ilustráciu môžeme uviesť:
- **Inštitút pre výskum mieru v Oslo** (PRIO – Peace Research Institute in Oslo), ktorý bol jednou z prvých inštitúcií zameraných na výskum mieru. Vznikol v roku 1959 pod vedením nórskeho sociológa Johana Galtunga. Vydáva časopisy *Journal of Peace Research* a *Security Dialogue*. V spolupráci s **Katedrou pre výskum mieru a konfliktov Univerzity v Uppsale** participuje na tvorbe databázy vybraných údajov o konfliktoch v rámci projektu *Uppsala Conflict Data Program (UCDP)*. Oficiálna webová stránka: <https://www.prio.org/>.
- Štokholmský medzinárodný inštitút pre výskum mieru (SIPRI – Stockholm International Peace Research Institute) bol založený v roku 1966. Vydáva ročenku *Yearbook of World Armaments and Disarmament*, v ktorej uvádza aktuálne dáta a analýzy týkajúce sa vývoja konfliktov vo svete, stavu zbrojenia a odzbrojenia. Oficiálna webová stránka: <https://www.sipri.org/>.
- **Kodaňský inštitút výskumu mieru** (COPRI – Copenhagen Peace Research Institute), ktorý bol založený v roku 1985, v roku 2003 bol zlúčený s **Dánskym inštitútom pre medzinárodné štúdiá** (DIIS – Dansk Institut for Internationale Studier).
- **Heidelberský inštitút pre výskum konfliktov** (Heidelberger Institut für Internationale Konfliktforschung – HIIC) bol založený v roku 1991. Publikuje ročenku *Konfliktbarometer*, v ktorej zachytáva aktuálne trendy vo vývoji konfliktov v globálnom meradle. Taktiež sa podieľa na tvorbe databázy vybraných údajov o konfliktoch. Oficiálna webová stránka: <http://www.hiik.de/>.

- Študenti môžu vyhľadať na internete oficiálne stránky inštitúcií zaoberajúcich sa ozbrojenými konfliktmi a vojnami a pokúsiť sa nájsť zaujímavé výstupy (ako napr. interaktívne mapy, tabuľky, grafy) a porovnať tieto výstupy.

Metodické usmernenie k úlohe č. 2

- Táto úloha je zameraná na to, aby si študent uvedomil rozmanitosť a rozdielnosť príčin vzniku ozbrojených konfliktov a vojen.
- Vo fáze identifikácie príčin konfliktov je vhodné použiť skupinovú formu vyučovania, vo fáze ich typologického začleňovania hromadnú formu vyučovania.

Metodické usmernenie k úlohe č. 3

- Podľa ročenky Heidelbergského inštitútu Conflict Barometer 2015 dosiahlo v roku 2015 najvyšší stupeň intenzity 19 konfliktov. Zistite a vyznačte v tabuľke, aké boli hlavné ciele aktérov jednotlivých konfliktov.

Názov krajiny (identifikátor konfliktu)	Začiatok konfliktu	Ciele aktérov konfliktu									
		Zmena štátnych hraníc	Odtrhnutie od štátneho celku	Dekolonizácia	Autonómia	Zmena systému/ideológie	Podiel na štátnej moci	Prevaha na subštátnej úrovni	Zmena mocenskej rovnováhy	Prístup k zdrojom	Iné
Ukrajina (Donbas)	2014		x			x				x	
Stredoafrická republika (Anti-Balaka v. ex-Séléka)	2012						x			x	
Nigéria (farmári v. pastieri)	1960							x		x	
Nigéria, Kamerun, Čad, Níger (Boko Haram)	2003					x					
Somálsko, Keňa (al-Shabaab)	2006					x	x				
Južný Sudán (interkomunálne násilie)	2011							x		x	
Južný Sudán (SPLM/A-IO)	2013					x	x			x	
Sudán (Dárfúr)	2003				x					x	
Sudán (interkomunálne násilie)	2007							x		x	
Sudán (SPLM/A –Severný/Južný Kordofán, Modrý Níl)	2011				x						
Mexiko (drogové kartely)	2006							x		x	
Filipíny (BIFM, BIFF v. MILF, vláda)	2008		x					x			
Pakistan (islamistické militantné skupiny)	2001					x	x				
Afganistan (Taliban a i.)	1994					x	x				

Líbya (opozícia)	2011					x	x				
Sýria (opozícia)	2011					x	x				
Sýria, Irak a i. (IS)	2014					x				x	
Turecko (PKK)	1974				x						
Jemen, Saudská Arábia (al-Houthi)	2004							x	x		
Spolu		0	2	0	3	9	8	6	0	9	0

Zdroj: vlastné spracovanie na základe HIIK 2015.

- Táto úloha je zameraná na to, aby si študent uvedomil komplexnosť pôsobenia faktorov príčin vzniku ozbrojených konfliktov a vojen (na vypuknutí ozbrojeného konfliktu sa spravidla podieľa viacero faktorov), jej cieľom je taktiež a poskytnúť východisko pre širšiu diskusiu o príčinách aktuálne prebiehajúcich vojen vo svete.

Pre ilustráciu uvádzame niekoľko otázok na rozpútanie diskusie:

- Ktorý z faktorov vzniku ozbrojených konfliktov a vojen v danom roku prevažoval? Bolo to v súlade s dlhodobými trendmi? Prečo v súčasnosti prevládajú dané faktory vzniku ozbrojených konfliktov a vojen?
- Ktoré konflikty boli nové a ktoré pretrvávali z obdobia studenej vojny? Prečo sa tieto dlhotrvajúce konflikty nedarí riešiť?
- Objavil sa od roku 2015 nový konflikt, ktorý dosiahol štádium vojny? Aké sú príčiny jeho vzniku?
- Aké je geografické rozloženie aktuálne prebiehajúcich konfliktov vo svete? Prevažujú niektoré faktory vzniku konfliktov v určitých regiónoch? Prečo?
- Vo fáze identifikácie cieľov aktérov konfliktov je vhodné použiť skupinovú formu vyučovania, vo fáze diskusie hromadnú formu vyučovania.

3.3 VPLYV SEPARATIZMU A NACIONALIZMU NA FORMOVANIE POLITICKEJ MAPY EURÓPY A SVETA

- V prvom rade je treba, aby učители vysvetlili študentom, čo znamená suverenita štátu a jeho medzinárodné uznanie – rozdiely medzi štátom existujúcim de facto a de jure, rozdiely medzi proklamáciou nezávislosti a jej medzinárodným uznaním. Dôležité tiež je, aby študenti pochopili aj rozdiel medzi okupáciou a anexiou. Z textu je zrejmé, že separácia môže mať rôznu podobu, ktorá sa môže realizovať proti vôli existujúceho štátu aj s jeho súhlasom. Ten môže byť vynútený (napr. dlhotrvajúcim ozbrojeným konfliktom, prípadne aj vonkajším tlakom zo strany iných štátov), alebo dobrovoľný (väčšinou podmienený referendum).
- Potrebne je zdôrazniť, že široké medzinárodné uznanie separátneho útvaru môže byť vyvolané aj dlhotrvajúcou špatnou, prípadne až genocídnou administratívou zo strany opúšťaného štátu –

---

aj v takom prípade však pre prijatie do OSN je potrebný jeho súhlas a podpora všetkých 5 mocností (možno porovnať prípady Bangladéša a Kosova). Druhým variantom pre medzinárodné uznanie spolu s členstvom v OSN je završenie separatistických aktivít úplným rozpadom štátu právne uzatvorený dohodou všetkých nových štátnych subjektov. Zvláštnu pozornosť je treba venovať iredentizmu, špecifickej forme separatizmu završenej pripojením separovaného územia k inému štátu. Aj takáto anexia by teoreticky mohla získať uznanie inými štátmi, ale bez súhlasu materského štátu to nie je možné.

3.4 KONFLIKTY NA POLITICKEJ MAPE SVETA

Izraelsko-palestínsky konflikt

- Text oboznamuje študentov s jedným z najdlhších a najproblematickejších konfliktov sveta. Vzťahy medzi Izraelčanmi (Židmi) a Palestínčanmi (Arabmi) sú veľmi komplikované už celé generácie. Analýzou a historickými faktami chceme predísť viacerým zaužívaným stereotypom a chceme aj podnietiť záujem o túto časť sveta, ktorá si to iste zaslúži. Postupne sa zaoberáme regiónom Blízkeho východu, Palestínou, sionizmom, udalosťami od začiatku 20. storočia do konca 2. svetovej vojny, vznikom štátu Izrael a následnými arabsko – izraelskými vojnami.

Otázky a úlohy majú za cieľ:

- a) zdokumentovať geografické pomery v regióne a to z fyzickogeografickej a historickogeografickej stránky.
  - b) priblížiť študentom fenomén Palestíny a strategickú lokalizáciu Suez.
    - smerujú k objasneniu pojmov Sykes – Picotova dohoda a Balfourova deklarácia v kontexte udalostí na predmetnom území.
  - c) bližšie sa venovať štyrom arabsko – izraelským vojnám, intifáde a profilom najvýznamnejších politických predstaviteľov na oboch stranách konfliktu.
- Informácie v rámčekoch majú pomôcť študentom zorientovať sa v problematike izraelsko – palestínskeho konfliktu prostredníctvom miesta najvýznamnejšieho stretu medzi židmi a moslimami (Chrámová hora), prostredníctvom najsilnejšej radikálnej islamskej organizácie v regióne (Hamás) a prostredníctvom duchovného vodcu židovskej komunity (rabín).

Irak

- Text oboznamuje študentov s konfliktom v Iraku. Na území najstaršieho kultúrneho a civilizačného centra sveta, v Mezopotámii, sa rozohrel konflikt, ktorý je výrazne fragmentalizovaný. Zaoberáme sa tu postupne genézou tohto konfliktu a vojenskou operáciou „Iracká sloboda“.

Otázky a úlohy majú za cieľ:

- a) vyvolať medzi študentmi diskusiu o starovekej Mezopotámii a zároveň analyzovať postavu irackého vodcu Saddáma Husajna a vojenskú operáciu Púštna búrka.
- b) rozobrať problematiku etník a náboženstiev v Iraku a zároveň aj témy súvisiace s politickogeografickými okruhmi otázok (Iracká sloboda, Islamský štát).

-
- Informácie v rámčekoch majú rozšíriť obzor študentov o termíny, s ktorými sa budú stretávať pravdepodobne aj v budúcnosti a súvisia s regiónom Blízkeho východu, ktorého súčasťou je aj Irak. Ide o dominantné etnikum, Arabov a pojmy mešita a chalifát, súvisiace s majoritným náboženstvom, islamom a s jednou z foriem islamského štátu.

Rusko-ukrajinský konflikt

- Študijným cieľom kapitoly je oboznámiť študentov so základnými informáciami o dianí v krajine, ktorá bezprostredne susedí so SR. Študenti by mali získať informácie o histórii a geografii Ukrajiny. Na území Ukrajiny sa rozhorel konflikt, ktorý má zásadné konzekvencie pre vývoj bezpečnostnej situácie v Európe, pre vývoj politických a ekonomických vzťahov nie len medzi samotnými aktérmi (Ukrajina, Rusko), ale aj medzi EÚ a USA na jednej strane a Ruskou federáciou na strane druhej. Zaoberáme sa genézou tohto konfliktu, štruktúrou obyvateľstva (národnostnou a jazykovou) a separatizmom v Doneckej a Luhanskej oblasti. K téme sankcií zavedených zo strany západných krajín (EÚ, USA, Kanada, Austrália, Nórsko) voči Ruskej federácii a ich dopadom na ekonomiku RF:

http://www.ekonom.sav.sk/uploads/journals/355_obadi_a_kol_monografia_print_zhrnutie_summary_2016.pdf

http://www.ekonom.sav.sk/uploads/journals/314_vapse-2015.pdf

Gruzínsko-ruské spory o Abcházsko a Južné Osetsko

- Text je praktickou ukážkou toho, akým spôsobom môžu kryštalizovať separatistické pokusy popísané vkap.3.3. Text oboznamuje študentov so základnými informáciami o príčinách a priebehu teritoriálnych sporov medzi Ruskou federáciou a Gruzínskom vychádzajúc z historických a geografických charakteristík. Ukazuje rozdielne motivácie Abcházov (preferencia nezávislosti) a Osetov (spojenie všetkých Osetov a tým aj pripojenie k Rusku). V oboch prípadoch je ale patrónom Rusko, ktoré v roku 2008 ukázalo, že je schopné zabrániť reintegrácii s Gruzínskom. Na druhej strane je zrejmé, že medzinárodné postavenie Ruska nie je také silné, aby presadilo široké medzinárodné uznanie separovaných štátov. Študenti môžu na webe dohľadať, ktoré štáty okrem Ruska uznali nezávislosť Abcházska a Južného Osetska a porovnať zo situáciou Kosova. Ďalšie otázky možno smerovať k politickej situácii v postsovietskom priestore:
  - Prečo Rusko podporuje separáciu Abcházska a Južného Osetska, ale odmietlo priznať nezávislosť Čečenska?
  - Prečo Rusko pri uznaní nezávislosti oboch republík nepodporili spojenci z Eurázijskej ekonomickej únie Kazachstan a Bielorusko?
  - Ako by ste charakterizovali Venezuelu, Nikaraguu a Nauru, čiže štáty, ktoré podporili Rusko a uznali nezávislosť separovaných republík?
  - Ako vidíte šance na široké medzinárodné uznanie separovaných štátov a ich prijatie do OSN?
- Ďalšie praktické úlohy môžu smerovať k vyhľadávaniu informácií o ostatných de facto štátoch – Podnestersku, Luhansku, Donecku, Severnému Cypru, Somalilandu a Arcachu (nové oficiálne meno Náhorného Karabachu). Otázky možno smerovať na ich medzinárodné uznanie, existenciu či neexistenciu patróna, kontrolu nad nárokovým územím. Možno dohľadať aj údaje o rozlohe a počtu obyvateľov a ich porovnanie s malými štátmi Európy.
- Študenti môžu simulovať konfrontáciu de facto štátov s materinskou krajinou, prípadne i patrónom. Jedna skupina bude reprezentovať delegáciu Abcházska (Južného Osetska), druhá delegáciu Gruzínska a vzájomne budú predstavovať svoje argumenty, prečo sa separovať alebo opätovne integrovať. V prípade záujmu možno vytvoriť i delegácie Ruska a Európskej únie, ktoré budú predkladať svoje návrhy na urovnanie konfliktu.

3.5 SÚČASNÉ DEMOGRAFICKÉ PROBLÉMY

- Vysvetliť hlavné demografické trendy na globálnej úrovni, porovnať s trendmi v EÚ.
- viesť študentov k schopnosti vyhodnotiť dopady demografických trendov pre EÚ z vierohodných štatistických zdrojov. Porovnať vývojové trendy prirodzeného pohybu obyvateľstva v jednotlivých európskych krajinách, identifikovať príčiny, vyhodnotiť dôsledky (natalita, mortalita) na ekonomický a sociálny systém.

3.6 ENERGETICKÁ A ENVIRONMENTÁLNA BEZPEČNOSŤ

- Vysvetliť študentom vývoj konceptu bezpečnosti, priblížiť charakteristiky kodanskej školy.
- Rozvinúť diskusiu o chápaní pojmov energetická bezpečnosť a environmentálna bezpečnosť v kontexte rastúceho významu hrozieb nevojenského charakteru.
- Vývoj konceptu energetickej bezpečnosti vysvetliť z pohľadu záujmov producentských krajín, spotrebiteľských krajín, krajín tranzitných, ako aj ďalších subjektov so špecifickými záujmami (ekologické organizácie, automobilky, vedecké inštitúcie, investičné spoločnosti, banky a pod.).
- Z dostupných štatistických podkladov identifikovať trendy využívania jednotlivých energetických zdrojov v EÚ (uhlie, ropa, zemný plyn, jadrová energia, obnoviteľné zdroje)

<https://www.worldenergy.org/>

<http://ec.europa.eu/eurostat/web/energy/data/main-tables>

<https://ec.europa.eu/energy/en/topics/energy-strategy/2030-energy-strategy>

<http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf>

<https://unfccc.int/resource/docs/convkp/kpeng.pdf>

<http://www.jus.uio.no/lm/environmental.development.rio.declaration.1992/portrait.a4.pdf>

- Na mape Európy môžu študenti vyznačiť transportné cesty ropy a zemného plynu (vrátane pripravovaných projektov). Zachytiť vývoj budovania terminálov pre skvapalnený zemný plyn (LNG). Vyhodnotiť štatisticky závislosť EÚ na importe z jednotlivých krajín a diskutovať o možnostiach diverzifikácie zdrojov i transportných ciest.
- Do agendy environmentálnej bezpečnosti zahrnúť nasledovné témy: narušenie až rozpad ekosystémov, problémy s energiou, populačné problémy, potravinové problémy, ekonomické problémy, občianske vojny.
- Medzi environmentálne riziká, ako zdroje nestability, zaraďujeme: zmena klímy a jej dôsledky; znižovanie zásob prírodných zdrojov; limitované zásoby pitnej vody; rast populácie a nekontrolovateľná migrácia, potravinové problémy.

-
- Študenti môžu napísať eseje na vybrané témy a prezentovať svoje názory pri okrúhlych stoloch.

3.7 GLOBÁLNE TRENDY ĎALŠIEHO VÝVOJA POLITICKEJ MAPY SVETA

- Prediskutujte so študentmi charakter spoločností v jednotlivých civilizačných vlnách. Pracujte s mapami sveta v jednotlivých historických obdobiach. Hľadajte súvislosti medzi aktuálnym rozložením moci vo svete a charakterom civilizačnej vlny.
- Poukážte na uplatniteľnosť využívanie násilia (zbraní), bohatstva (peňazí) a rozumu (poznatkov, zručností) v bežných životných situáciách.
- Venujte pozornosť termínov pluralita spoločnosti, decentralizácia spoločnosti – poukážte na opačné póly. Diskutujte o ich význame pre demokratický charakter spoločnosti.
- Študentov rozdeľte do skupín, ktoré reprezentujú civilizácie podľa Huntigtona. Každá skupina určí 5-10 znakov charakterizujúcich civilizáciu, ktorej je súčasťou. Diskutujte o možnostiach spolužitia.
- V rámci otázky o vymedzení konfliktov a línii kontaktu civilizácií na mape je zrejmé, že stret civilizácií je len čiastočnou odpoveďou na problémy súčasného sveta a zdôrazňuje potrebu vymedzenia sa voči iným kultúram.
- Vyhľadajte so študentmi, aké opatrenia prijíma EÚ pri riešení aktuálnych výziev. V čom zlyháva? Ako by mohla postupovať účinnejšie?

ZÁVER

Kolektív autorov s odbornými skúsenosťami pripravil odborné študijné texty pre využitie vo vzdelávacom procese. Spracované texty sú využiteľné pre študentov vysokých škôl a parciálne aj pre študentov stredných škôl ako prameň pre osvojovanie si poznatkov, zručností a hodnôt, využiteľný aj v domácej príprave, pri vypracovávaní študijných úloh, precvičovaní a opakovaní učiva, prostriedok sebazvedelávania a sebakontroly študenta. Rovnako užitočné môžu byť aj pre pedagógov ako informačný zdroj pre orientáciu v obsahu výučby jednotlivých predmetov zameraných na medzinárodné vzťahy, politológiu, európske štúdie, bezpečnostné štúdie a pod., ako aj učiva predmetov dejepis, geografia, náuka o spoločnosti ako východisko pre plánovanie a realizáciu učiva vo vyučovaní, využiteľné tiež pre samostatnú prácu študentov vyšších ročníkov stredných škôl. Aktívne využívanie IKT s cieľom lepšieho prístupňovania nových vedomostí a zručností, zaktívovania študentov, zvýšenia pridanej hodnoty vyučovaciemu procesu významne prispieva k skvalitneniu celého edukačného procesu. Veríme, že uvedený metodický materiál bude nápomocný pri príprave vo vzdelávacom procese na vysokých školách a nájde svoje parciálne využitie aj na stredných školách.